

3. Волошанівська Т. В. Процесуальні права підозрюваного, обвинуваченого як гарантії їх права на ефективний захист. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. (м. Одеса, 18 травня 2018 р.) Одеса, 2018. С. 341–344.

4. Пастухова Л. В. Ефективність міжнародно-правових засобів забезпечення реалізації Конвенції про захист прав і основних свобод людини : дис.... канд. юрид. наук : 12.00.11. Львів. 2003. 165 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-311-1-47>

Стовпець В. Г.,

*кандидат філологічних наук, професор,
професор кафедри кримінального і адміністративного права
Одеського національного морського університету*

Стовпець О. В.,

*доктор філософських наук, професор,
професор кафедри кримінального і адміністративного права
Одеського національного морського університету*

СЦЕНАРНИЙ ПІДХІД ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Дана доповідь спрямована на аналіз опублікованих результатів форсайт-дослідження, яке проводилося восени 2022 року на замовлення Проекту CEU4U [1], що фінансується Європейським Союзом. Форсайт – це методологія активного дослідження майбутнього людьми, які беруть на себе безпосередню відповідальність за створення цього майбутнього. Таке дослідження зазвичай стає першим кроком до його формування – адже той, хто не має власного проекту майбутнього, стає лише ресурсом для тих, у кого проект майбутнього є [2]. Згадувана форсайт-сесія «Шлях до Європейського Союзу» проводилася у Києві [3], із залученням широкого кола учасників, в тому числі – представників Уряду, Парламенту, експертно-аналітичних центрів та профільних громадських організацій. Серед них були правники, економісти, соціологи, політологи, дипломати, культурологи, медійники, екологи, лідери бізнес-об'єднань, футурологи, фахівці з енергетики, освіти, охорони здоров'я та інших ключових секторів.

Результати цього форсайт-дослідження, на які ми спираємося та які коментуємо, пов'язані із висвітленням визначальних чинників та

можливих сценаріїв української євроінтеграції, з метою сформувати основні стратегічні кроки, що мають бути зроблені для забезпечення успішності, ефективності та відносної швидкості цього процесу. Для того, щоб сформувати сценарний простір, форсайт-дослідники визначили найважливіші варіативні фактори й тренди, тобто такі, що піддаються впливу, або характер дії яких невизначений чи може мінятися залежно від решти факторів. Серед найважливіших варіативних факторів та трендів форсайт-дослідники пропонують вважати наведені нижче, яким ми тут приділимо певну увагу.

Чи не найголовнішим з факторів є сформованість та ефективність *інституцій* різного рівня, які були б незалежними, фаховими (спроможними вирішувати покладені на них суспільством та державою завдання), сталими та одночасно – відкритими до вдосконалення, до міжсекторальної взаємодії. Наявність саме таких інституцій являє собою загальну рамку, що містить передумови для належного розвитку і реалізації всіх інших факторів.

Ще одним фактором успіху на шляху до євроінтеграції є наявність спроможного і справедливого *правосуддя*. Це цілком укладається у загальний інституційний підхід щодо визначення оптимального суспільного устрою в будь-якій країні, яка претендує на повноцінне членство у ЄС. Правосуддя (являючи собою складну багаторівневу систему державних інститутів різної юрисдикції) є однією з визначальних інституцій держави і суспільства, адже саме її механізми забезпечують реалізацію принципів справедливості, законності, рівності можливостей, чесної конкуренції, й формують відчуття захищеності, впевненості у здатності відстояти свої законні інтереси та відновити порушені права, що зрештою трансформується у суспільну довіру.

Серед найбільш значимих передумов реалізації бажаного сценарію євроінтеграції – розвиток *приватної сфери* (насамперед, *підприємництва*): масштабна приватизація задля підвищення ефективності різних секторів, у тому числі – збільшення долі приватних медичних та освітніх закладів (із належним наглядом з боку держави щодо якості), розширення концесій (приватні дороги, промислова та побутова інфраструктура, порти, однак при забезпеченні хоча б мінімальних альтернатив, які залишатимуться у державній власності та надаватимуть безоплатний доступ, тим самим мотивуючи приватний сектор підвищувати якість й підтримувати різні конкурентні переваги для потенційних користувачів).

Згадані вище фундаментальні передумови, будучи реалізовані належним чином, у свою чергу закладають підґрунтя для реалізації наступних трендів: *самоорганізація* (у т.ч. громадська та політична

активність, прагнення до відповідального лідерства); *актуальна освіта* (високий загальний рівень освіченості, зростання економічної грамотності, відповідність освіти реальним потребам ринку праці); *цифровізація та медійна грамотність* (доступність різних технологічних благ інформаційної епохи, здатність більшості населення користуватися відповідними послугами [4, с. 86; 5], критичний аналіз різних інформаційних потоків та поміркований підхід до вибору тих або інших медійних джерел, суспільна резистентність до маніпуляцій масовою свідомістю, запобігання спроб щодо запровадження цензури чи примітивізації суспільної думки); *віра у європейські цінності*; покращення стану *ментального здоров'я* на індивідуальному та загальносоціальному рівнях; реальна громадська участь у плануванні місцевих бюджетів та контроль (на рівні громад) за процесами освоєння бюджетних коштів під час реалізації місцевих проєктів; демонстрація успіхів, *популяризація та належна репрезентація України* в суспільній думці європейців, з метою покращення нашого іміджу в європейській масовій свідомості, що підсилуватиме психологічні передумови повноцінної інтеграції України в європейську спільноту. Такі основні фактори і тренди позитивного характеру були визначені учасниками форсайт-дослідження [2], і з урахуванням цих трендів було запропоновано сценарний простір української євроінтеграції.

Для окреслення сценарного простору шляхів інтеграції України до ЄС форсайт-дослідниками було обрано *три варіативні тренди*, що виокремлюються в якості визначальних: 1) спроможність, незалежність, сталість інституцій; 2) спроможне й справедливе правосуддя; 3) розвиток приватної сфери (побудова «країни підприємців»). Дослідники зробили застереження, що з формально-логічної точки зору число сценаріїв могло би бути близько восьми, проте три сценарії є фактично неможливими (адже не може бути правосуддя в умовах неспроможних інституцій, так само як не може існувати «країна підприємців» в умовах відсутності інституцій та правосуддя). Таким чином, сценарний простір було запропоновано обмежити п'ятьма можливими сценаріями, із умовними назвами: «Чемпіони», «Дитячий садок», «Вбити дракона і стати драконом», «Єдиний марафон / 1984», «Гаїтізація».

Серед зазначених сценаріїв два є провальними, два інших – не досягають реальної мети та являють собою імітацію євроінтеграції, та лише один зі сценаріїв досягає мети і забезпечує українському суспільству свободу, добробут та безпеку. Найгіршим з цих сценаріїв є т.зв. «гаїтізація», коли поєднуються негативні тренди – неспроможні інституції та відсутність правосуддя, при збереженні приватного

підприємництва. Майже таким само поганим сценарієм є т.зв. «Єдиний марафон / 1984», який передбачає в якості передумови комбінацію фактору спроможних інституцій – із відсутністю реального правосуддя та відсутністю приватної сфери, тобто узурпацію державними інституціями всіх прав громадянського суспільства та придушення приватної підприємницької ініціативи. В такому сценарії має місце сповзання в жорсткий авторитаризм, а у сценарії «Гаїтізація» – надмірне послаблення державних інституцій, їхній бутафорський характер, ймовірно, аж до стану «проваленої держави» або «м'якого авторитаризму», чи підміна держави мафіозними структурами.

Менш негативним є сценарій, за якого приватна сфера та інституції є розвиненими, але водночас відсутнє реальне правосуддя (сценарій «Вбити дракона і стати драконом», в якому – як зазначають форсайт-дослідники – Україна перетворюється на щось подібне до нинішнього Китаю, тобто на економічно ефективний простір, у якому відсутня реальна свобода та рівність перед законом, не дотримуються у повному обсязі права людини і громадянина, зберігається тренд на мілітаризацію, насторожене ставлення до інакомислення; усе це можливо у випадку суто формального підходу до української євроінтеграції як до «призу за перемогу» у нинішній війні). Інша недостатньо вдала комбінація, умовно названа «Дитячим садком», передбачає, що реальне правосуддя та спроможні інституції в Україні сформувалися, проте вкрай недорозвинуеною залишилася сфера приватного підприємництва. Це може відбутися внаслідок надмірної опіки й тотального регулювання економіки з боку державних інституцій, гіпер-патерналізму та встановлення соціального утримання, а євроінтегрована Україна у цьому сценарії має у соціально-економічному секторі величезну роль олігархічних монополій, тісно пов'язаних із політичним керівництвом. Все це супроводжується пригніченням підприємницької ініціативи «знизу», недорозвиненість малого та середнього бізнесу. Зазначені тут два сценарії не настільки погані, як «гаїтізація» та «1984», втім ці два сценарії все одно не є успішними, а їхні наслідки зрештою є дуже сумнівними для українських громадян.

Отже, дослідники визначають лише один з п'яти можливих сценаріїв (умовно названий «Чемпіони») таким, що досягнув цілей євроінтеграції не за формальними критеріями, а реально, в усіх трьох ключових вимірах.

Список використаних джерел:

1. *Офіційний сайт Проєкту CEU4U* (“Communicating EU for Ukrainians” – «Українцям про Європейський Союз»). URL: <https://eu4ukraine.eu/en/>

2. Пекар В. Шлях до Євросоюзу: *підсумки форсайту*, 4 жовтня 2022р. URL: <https://site.ua/valerii.pekar/slyah-do-jevrosoyuzu-pidsumki-forsaitu-castina-1-i7np35j>

3. У Києві відбулася форсайт-сесія «Шлях України до Європейського Союзу». *УКРІНФОРМ: Мультимедійна платформа іномовлення України*, 16.09.2022 р. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3573094-u-kievi-vidbuvsja-forsajt-prisvacenij-rozgladu-mozlivih-scenariiv-evrointegracii-ukraini.html>

4. Стовпець О.В. Філософсько-правові проблеми державної політики у сфері формування інформаційного суспільства. *Наукові записки НаУКМА. Серія : Юридичні науки* (ISSN 1996-5931). Київ : Національний університет «Києво-Могилянська академія», 2012. Том 129. С. 84–87.

5. Stovpets O., Kukshynova O., Stovpets V. Contemporary constitutional principles and mechanisms of realization of human rights and freedoms in the information realm in Ukraine. *ISJ Theoretical & Applied Science* (ISSN 2409-0085). Philadelphia, USA, 2021. № 08 (100). P. 267–272. DOI: <https://dx.doi.org/10.15863/TAS.2021.08.100.49>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-311-1-48>

Тодоров І. Я.,

*доктор історичних наук, професор,
професор кафедри міжнародних студій та суспільних комунікацій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

ЄВРОАТЛАНТИЧНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ЗАПОРУКА БЕЗПЕКИ ТА МОДЕРНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ

4 квітня 1949 року був підписаний Північноатлантичний договір. В його преамбулі країни-засновники НАТО підтвердили свою рішучість захистити свободу, спільну спадщину своїх народів і їхню цивілізацію, засновану на принципах демократії, свободи особистості і верховенства права. Саме ці цінності є привабливими для більшості країн Північноатлантичного регіону, що дозволило за цей час збільшити кількість учасників Альянсу з 12 до 31.